

18.5.2018

Osasto 4

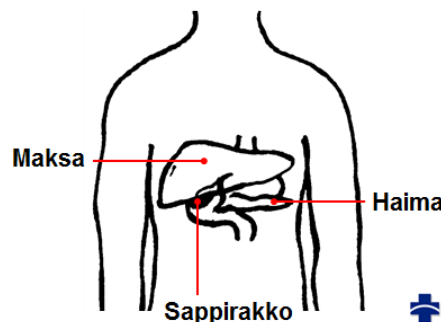
SAPPITEIDEN KASVAIMET

Sinulla on todettu kasvain (tuumori) sappiteissä. Sappiteiden kasvaimista puhuttaessa tarkoitetaan sappirakossa, isoissa sappiteissä tai pienemmissä sappitiehyissä esiintyviä kasvaimia. Sairastuminen herättää paljon kysymyksiä, pelkoa ja ahdistusta. Kasvain voi olla hyvänlaatuinen, jolloin se saattaa olla poistettavissa. Mikäli kasvain osoittautuu hankalasti hoidettavaksi tai levinneeksi syöväksi, pystytään oireita monesti helpottamaan erilaisilla menetelmillä.

Haluamme antaa tietoa sairaudestasi, jotta selviytyisit mahdollisimman hyvin kotioloissa. Toisaalta on tärkeää tietää, missä tilanteissa on syytä hakeutua hoitoon. Toivomme, että suullinen ohjaus ja kirjalliset ohjeet auttavat näissä asioissa, ja selkiyttävät käsitystäsi sairautesi hoidosta Lapin sairaanhoitopiirissä.

Sappirakko ja sappitiet

Sappirakko sijaitsee maksan alapinnalla oikean kylkikaaren alla. Se on noin puolen desilitran vetoinen pussimainen elin. Maksan erittämä sappineste kulkeutuu paaston aikana sappirakkoon, joka väkevöittää eritteen, ja toimii sen tilapäisenä säiliönä. Syönnin jälkeen sappirakon supistuessa sappineste virtaa sappirakon tiehyttä pitkin yhteiseen sappitiehyeseen, joka vie sappinesteen ohutsuoleen. Siellä sappinestettä tarvitaan erityisesti rasvaisen ruoan sulatukseen.

Kuva 1. Sappirakon sijainti.

Hyvänlaatuiset kasvaimet

Sappiteiden hyvänlaatuiset kasvaimet ovat pahanlaatuisia kasvaimia harvinaisempia. Sappirakon hyvänlaatuiset kasvaimet ovat oireettomia ja ne todetaan usein sattumalta ylävatsan kaikututkimuksessa (ultraääni). Sappiteiden hyvänlaatuiset kasvaimet ovat aluksi oireettomia, mutta johtavat lopulta sappitietukokseen. Kun kasvain tukkii sappitiehyen, eivät sappi ja siinä oleva keltainen väriaine, bilirubiini, pääse poistumaan elimistöstä. Bilirubiini kertyy veriin, jonka seurauksena iho ja silmien valkoiset osat kellastuvat (ikterus). Hankalan ikteruksen yhteydessä ulosteet saattavat muuttua harmaiksi. Normaalisti myös sappihapot poistuvat elimistöstä sapen mukana. Nyt nekin kertyvät elimistöön ja tästä seuraa usein sitkeää kutinaa. Sappitiehyisiin voi syntyä bakteerien aiheuttamaa kuumeista tulehdusta. Sappirakko saattaa laajentua huomattavasti, jolloin se on tunnistettavissa vatsanpeitteiden läpi.

18.5.2018

Osasto 4

Sappiteiden syöpä

Yhteensä sappirakon ja sappiteiden uusia syöpiä todetaan Suomessa noin 300 vuodessa. Muihin syöpäsairauksiin verrattuna tämä on pieni määrä, mutta se on kasvussa sekä naisilla että miehillä niin Suomessa kuin muuallakin. Valtaosa sappitiesyöpään sairastuvista on yli 65-vuotiaita, mutta sappitiesyöpää esiintyy myös nuorilla, jopa alle 30-vuotiailla. Tällöin taustalla on useimmiten sappiteiden pitkäaikainen ahtauttava sairaus (primaarinen sklerosoiva kolangiitti).

Sappiteiden syöpä syntyy todennäköisesti kroonisen sappiteiden tulehduksen kautta. Krooninen haavainen paksusuolitulehdus (colitis ulcerosa) saattaa aiheuttaa kroonista sappiteiden tulehdusta. Haimanesteen toistuva pääsy sappiteihin esimerkiksi anatomisista syistä voi aiheuttaa sappitiesyövän. Sappirakon syöpään liittyy usein sappikivitauti. Etäispesäkkeitä sappiteiden syöpä lähettää valittavan varhaisessa vaiheessa ja yleisimmin maksaan.

Syöpäkasvain aiheuttaa usein yleisoireita, kuten kuumetta, laihtumista, väsymystä ja yleiskunnon laskua sekä ylävatsakipua. Isoissa sappiteissä sijaitsevat kasvaimet oirehtivat ja lähettävät etäpesäkkeitä jo varhaisessa vaiheessa. Pienemmissä sappiteissä kasvain voi kasvaa kookkaaksikin ennen kuin se aiheuttaa oireita.

Tutkimukset

Usein tutkimukset alkavat ihon keltaisuuden selvittelyn vuoksi. Keltaisuutta aiheuttava sappitietukos varmennetaan laboratoriotutkimuksella (maksarvot) ja kaikuttutkimuksella (ultraääni), jolla voidaan todeta sappiteiden laajentuminen. Koska sappiteiden syöpä ei useinkaan kasva yhtenäisenä kasvaimena, vaan pitkin sappiteiden seinämiä, ei itse kasvainta pystytä näkemään kaikuttutkimuksessa. Alkuvaiheen tutkimukset voidaan tehdä omassa terveystieteessä.

Sairauden selvittelyä jatketaan erikoissairaanhoidossa Lapin keskussairaалassa (LKS) Rovaniemellä. Tietokonekuvaus (CT) ei tarjoa juurikaan tietoa sappiteiden kasvaimesta, koska ultraäänen tapaan se ei pysty erottamaan pitkin sappiteiden seinämiä kasvavaa tuumoria. Sen sijaan sappirakon kasvainta tutkiessa tietokonekuvaus voi antaa lisätietoa kasvaimesta. Lisätutkimuksina käytetään sappiteiden kuvausta varjoaineella joko magneettikuvauksessa tai röntgenkuvauksessa tähystyksen avulla. Tähystämällä suun kautta tehtävän sappi- ja haimateiden varjoainekuvauksen (ERCP) yhteydessä voidaan kasvaimesta tarvittaessa ottaa harjasolunäytteet. Näytteen saaminen kasvaimesta on tärkeää diagnoosin varmistamiseksi. Monesti paras ja luotettavin tilannearvio pystytään tekemään vasta leikkauksessa.

Hoito

Sappirakon hyvänlaatuisen kasvaimen hoitona on sappirakon poistaminen joko tähystämällä (laparoskooppisesti) tai avoimella tekniikalla. Sappirakon syöpä hoidetaan poistamalla sappirakko avoimesti. Jos leikkausriski on suuri, syöpä on levinnyt tai potilaalla on keltaisuutta, pyritään sapen kulkua turvaamaan

18.5.2018

Osasto 4

---

asettamalla sappitiehyeseen muovista tai metalliverkosta tehty putki (stentti). Stentin laittaminen onnistuu usein sappi- ja haimateiden varjoainekuvauksen (ERCP) yhteydessä. ERCP sekä hyvänlaatuisten kasvaimien leikkaukset tehdään LKS:ssa ja syöpäleikkaukset Oulun yliopistollisessa sairaalassa (OYS). Mikäli täyhystystietä tapahtuva putken asennus ei onnistu, harkitaan OYS:ssa laitettavan kehon sisäisen tai ulkoisen PTC-dreenin mahdollisuutta.

Sappiteiden syövässä ainoa parantava hoito on kasvaimen poisto leikkauksella, jossa tehdään usein myös osittainen maksan ty pistys. Usein tauti on jo levinnyt toteamishetkellä, jolloin parantavaa leikkausta ei pystytä tekemään. Jos kasvain sijaitsee maksan sisällä tai hyvin lähellä maksaa, ei sitä voida poistaa vuotoris-kin vuoksi. Jos kasvaimen poisto ei ole mahdollista, pyritään sapen esteetön kulku turvaamaan kuten hyvänlaatuisen kasvaimen ja sappirakon syövän kohdalla on kuvattu.

Sädehoidosta tai solusalpaajahoidosta (sytostaatit) ei valitettavasti ole suurta apua minkään sappiteiden syövän hoidossa. Sairauden oireita, kuten kipua ja kutinaa, lievitetään lääkkeillä.

Itsehoito

Sairastuminen aiheuttaa aina jonkinlaisen murroksen elämässä. On tavallista, että mielialat heittelevät epätoivosta toivoon. Olosi saattaa olla alavireinen ja itkuinen, uni voi kadota öistä. Vaikka elämää täytyy opetella rakentamaan uudelleen, olet pohjimmiltasi sama ihminen kuin ennenkin. Vakavassa sairastumisessa on harvoin mitään hyvää. Juuri siksi se tarjoaa erinomaisen tilaisuuden hyvän etsimiseen muualta, ihmisenä kasvuun ja hetkessä elämiseen. Mikäli sairastumisen aiheuttama mielihäiriö ja tuska pitkittyy, etkä tunnu pääsevän asioissa ja elämässä eteenpäin, kannattaa kriisin läpikäyntiin hakea ammattiapua. Sairaalassa ollessasi voimme tarvittaessa pyytää psykiatrian arvioita tilanteestasi. Kotioloissa apua voi kysyä omasta terveyskeskuksesta tai mielenterveys-toimistosta.

Syövän yhteydessä on tärkeää hoitaa sekä sielua, että ruumista. Parasta mitä voit tehdä, on nauttia elämästäsi niiden asioiden ja ihmisten parissa, jotka tuottavat Sinulle iloa ja hyvää mieltä. Henkistä jaksamista auttaa puhuminen. Tukea kannattaakin etsiä sekä omasta lähipiiristä että tarvittaessa esimerkiksi Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksen kautta tai omasta seurakunnasta. Sairaalasielunhoitajan apu on Sinun ja läheistesi käytettävissä sairaalassa ollessasi vakaumuksestanne riippumatta. Hänelle voitte kertoa pelot, surut ja mieltä painavat asiat. Hoitoasi koskevista asioista ja huolista voit keskustella avoimesti hoitohenkilökunnan kanssa.

Pidä kuntoasi yllä jaksamisesi mukaan vaikkapa rauhallisilla kävelylenkeillä. Lepääminenkin on väsyneenä tärkeää, joten tee mitä jaksat ja anna muiden asioiden olla. Jos Sinulla on kipuja ja lääkäri kirjoittaa käyttöösi kipulääkettä, kannattaa sitä käyttää tai ainakin kokeilla. Kipu rasittaa elimistöäsi, aiheuttaa unettomuutta ja laskee mielialaasi sekä elämän laatua. Syöpäkipu ei ole ”pikku kolotusta”, vaan hoitoa vaativa tila.

18.5.2018

Osasto 4

Kiinnitä huomiota ruokailuun. Yleiskuntosi pysyy pitempään parempana, jos ravitsemustilasi säilyy mahdollisimman hyvänä. Vaikka ruokahalu olisi huono, kannattaa pyrkiä syömään vähän kerrallaan ja sitä mikä maistuu. Tämä on erityisen tärkeää, jos painosi on lähtenyt jo tippumaan. Monesti auttaa, jos toinen valmistaa ruoan ja pääset valmiiseen pöytään. Apteekissa myydään erilaisia nestemäisiä lisäravinnevalmisteita, joita voit ostaa ja käyttää ravitsemuksen tukena tai aterian korvikkeina.

Tukea ja tietoa

Vakava sairastuminen herättää monenlaisia kysymyksiä ja tunteita. Tilanne voi vaikuttaa ihmissuhteisiin ja aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia. Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksen kautta Sinun on mahdollista saada tukea ja tietoa eri tilanteissa. Yhdistykseen liittyminen kannattaa heti sairauden toteamisen jälkeen, sillä syöpäyhdistykseltä on mahdollista hakea hoitopäiväkorvausta (2 € / pv) syöpäsairaudesta hoidon vuoksi kertyneistä maksuista. Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksellä on tarjolla myös tukihenkilö- ja kerhotoimintaa, kuntoutusta sekä koulutuksia. Tutustu tarkemmin yhdistyksen toimintaan Internetissä osoitteessa: <http://www.pssy.org/> tai ota yhteyttä Rovaniemen toimistoon Korkalonkatu 18, 96200 Rovaniemi puh. 010 249 1108 ja 0400-944 267.

Sairaalahoitoa aikana Sinun on mahdollista saada apua ja tukea sosiaalityöntekijältä. Jokaiselle osastolle ja poliklinikalle on nimetty sosiaalityöntekijä, joka antaa neuvoa ja ohjausta sosiaalipalveluista, kuten kotiavusta, kuljetuspalveluista, kuntoutumisesta, potilasjärjestöistä, oikeusturvasta, palvelu- ja vanhainkotiasumisesta sekä sairaudesta aiheutuvien kulujen maksamisesta ja maksukattojärjestelmästä. Sosiaalityöntekijä neuvoo myös sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa, kuten Kelan palveluissa ja etuuksissa, eläke- ja vakuutusasioissa sekä avustaa tarvittaessa niiden hakemisessa. Mikäli koet tarvitsevasi ohjausta edellä mainituissa asioissa, kerro tiedon tarpeestasi osastojaksolla hoitajallesi. Hän pyytää sosiaalihoitajaa käymään luonasi.

Miten jatkossa, minne yhteyttä

Lääkärisi kertoo, miten ja miksi Sinun sairauttasi suunnitellaan tutkittavaksi ja hoidettavaksi. Mikäli Sinulla tulee syöpään liittyviä ongelmia kotona, voit joutua hakeutumaan hoitoon. Pääsääntöisesti lähin apu kiireellisessä ja kiireettömässä hoidossa (esimerkiksi lievä virtsatieinfektio) on oman kunnan terveyskeskus virka-aikana.

Epäillessäsi välitöntä hoitoa vaativaa tilaa (esimerkiksi äkillinen kova vatsakipu, suolen toimimattomuus, yleistilan lasku, tajunnan häiriöt) voit kysyä toimintaohjetta omasta terveyskeskuksestasi tai Lapin keskussairaalan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksestä (016) 322 4800 (vuorokauden ympäri) tai hakeutua hoitoon edellä mainittuihin paikkoihin. Hätätilassa apu soitetaan yleisestä hätänumerosta, joka on 112.

Mikäli asiasi koskee hoitoasi tai tutkimuksia tai seurantaasi LKS:n Gastrokirurgian poliklinikalla, voit soittaa virka-aikana hoitoon liittyvissä kysymyksissä toi-

18.5.2018

Osasto 4

mistoon (016) 328 2307 tai (016) 328 7307 ja lähete tai todistusasioissa osastosihteerille (016) 328 2318.

Osastohoitoa koskevia asioita voit kysyä LKS:n osastolta 4 osastosihteeriltä (016) 328 4100 (virka-aikana, mieluiten iltapäivällä).

Jos Sinut on päätetty leikata, saat kirjeen tai Sinuun otetaan muuten yhteyttä yksiköstä, jossa leikkaus tehdään. Kirjeessä on leikkauksen järjestämisestä vastaavan tahon yhteystiedot.

Toivotamme hyvää vointia ja jaksamista.

Luotettavaa tietoa Internetissä

- Lapin sairaanhoitopiiri osoitteessa: www.lshp.fi,
- Syöpäjärjestöt osoitteessa: www.cancer.fi
- Käypähoito osoitteessa: www.kaypahoito.fi/web/kh/etusivu
- Terveyskirjasto Duodecim osoitteessa:
www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti

LÄHTEET:

- Mäkisalo, Heikki. 2010. Maksa ja sappiteiden syövät. Lääkäriin käsikirja.
- Nienstedt, Walter ym. 1989. Ihmisen anatomia ja fysiologia. 317–321. Porvoo: WSOY.
- Paimela, Hannu. 2000. Sappiteiden kasvaimet. Teoksessa Gastroenterologia. 737–741. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pelttari, Hanna. 2011. Maksasyöpä. Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto 26.3.2012 osoitteessa: <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti>.